

Любов СКАЛИЧ,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного факультету імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) SkalychL@rambler.ru

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

У статті розкривається зміст підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання нових технологій навчання. Подано та схарактеризовано модель готовності та сама підготовка студентів до застосування нових технологій навчання. Розкрито деякі аспекти підготовки майбутнього вчителя в умовах ступеневої освіти. Проаналізовано компоненти готовності студента до застосування інтерактивної технології у початковій школі, а саме: мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційний. Доведено, що важливе місце щодо застосування інтерактивних технологій навчання у навчальному процесі займає педагогічна практика. Пропонуються заходи практичного характеру з використанням інтерактивних технологій навчання.

Ключові слова: навчання, зміст навчання, інтерактивні технології навчання, компоненти навчання.

Лит. 5.

Liubov SKALYCH,

PhD in Psychologic sciences, Associate professor of pedagogic and methodology of primary education Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) SkalychL@rambler.ru

PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER TO THE USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES OF EDUCATION

The article discovers the content of preparation of future primary school teacher to the use of new interactive technologies of education. It gives and characterizes the model of readiness and the preparation of students to the use of new interactive technologies of education itself. It opens some aspects of preparation of future primary school teacher in the conditions of degree education. It analyzes the components of student's readiness to the use of interactive technology at primary school, especially: motivational and aimed, cognitive and operational. The article proves that important place in use of educational interactive technologies during educational process takes pedagogical practice. It offers tasks of practice character with the use of interactive technologies of education.

Key words: education, content of education, interactive technologies of education, components of education.
Ref. 5.

Любовь СКАЛЫЧ,

кандидат психологических наук, доцент кафедры педагогики и методики начального образования Дрогобицкого государственного педагогического университета имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) SkalychL@rambler.ru

ПОДГОТОВКА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ

В статті розкривається содержание подготовки будущего учителя начальной школы к использованию новых технологий обучения. Подано и охарактеризовано модель готовности и сама подготовка студентов к применению новых технологий обучения. Раскрыты некоторые аспекты подготовки будущего учителя в условиях уровневого образования. Проанализированы компоненты готовности студента к применению интерактивной технологии в начальной школе, а именно: мотивационно-целевой, когнитивный, операционный. Доказано, что место по применению интерактивных технологий обучения в учебном процессе занимает педагогическая практика. Предлагаются задачи практического характера с использованием интерактивных технологий обучения.

Ключевые слова: обучение, содержание обучения, интерактивные технологии обучения, компоненты обучения.

Лит. 5.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку початкової освіти потребують удосконалення та розвитку професійних умінь, гармонізації емоційних і логічних компонентів діяльності майбутніх учителів початкових класів, реалізації їх творчого потенціалу. Професія вчителя початкових класів наближена до мистецтва та містить у собі широкі можливості для творчої реалізації особистості педагога. Професійна підготовка потребує від студентів не лише потужної системи знань у галузі психолого-педагогічних, фундаментальних, професійно орієнтованих дисциплін і методичних умінь, але й вияву особистісних якостей. Учитель, що володіє високим рівнем індивідуально-творчої продуктивності, може віднайти власний стиль у розв'язанні педагогічних ситуацій, володіє унікальними методами і прийомами, підходами до кожної дитини, здатний досягати високих результатів у сфері професійної діяльності у галузі початкової освіти.

Демократичне освітнє середовище вимагає підготовки вчителя, спроможного відходити від загальноусталених форм і методів роботи з учнями, і, в той же час, бути готовим сприймати й екстраполювати новий педагогічний досвід, нові технології, форми і методи роботи у свою професійну діяльність. Державна освітня політика сприяє єдності освіти і науки, про що йдеться і в Законі України «Про освіту» [1], і в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті [2].

Аналіз останніх досліджень. Аналіз широкого кола різних джерел показав, що в педагогічній науці приділяється значна увага проблемі фахової підготовки майбутнього вчителя, у тому числі і формування в нього умінь володіння інноваційними технологіями, й інтерактивною зокрема.

Різні аспекти підготовки майбутнього вчителя в умовах ступеневої освіти розкриваються в дослідженнях О. Біди, С. Власенко, Р. Гильмеєвої, А. Глузмана, І. Зязюна, А. Кузьмінського, С. Мамрич та ін.

Цінним є напрацьований історичний досвід України щодо підготовки майбутнього вчителя в системі вищої освіти. Особливої уваги заслуговують в цьому плані праці А. Алексюка, Н. Дем'яненко, М. Євтуха, Н. Побірченко, О. Сухомлинської та ін.

Концептуальні засади фахової підготовки майбутнього учителя до творчої діяльності розкрито в дослідженнях О. Волошенко, Н. Дудніченко, В. Загвизинського, І. Зязюна, Н. Кічук, Н. Максименко, Л. Мільо, О. Приходько, С. Сисоєвої, Л. Хомич та ін.

Розвиток педагогічних технологій у вищих закладах освіти досліджував І. Смолюк. Розробці проблеми професійно-педагогічної підготовки студентів педвузів до використання інноваційних технологій присвячено праці Т. Алексеєнко, О. Березюк, М. Богданової, О. Горської, І. Зязюна, О. Кіяшко, Н. Клокар, В. Ковальчук, М. Лещенко, С. Логачевської, С. Максименка, Н. Нетребко, Л. Панченко, О. Пехоти, Е. Сарапулової та ін.

Мета статті. Розкрити зміст підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання інтерактивних технологій навчання.

Виклад основного матеріалу. Однак аналіз сучасної практики підготовки майбутніх учителів свідчить про наявність ряду суперечностей, зокрема між:

- соціальним замовленням на формування й розвиток творчої особистості підростаючого покоління України і недосконалістю теоретико-методичної бази її забезпечення;
- вимогами щодо підготовки фахівців, здатних вирішувати завдання творчого, інноваційного характеру, і рівнем їх фахової компетентності щодо реалізації нових освітніх технологій;
- потребою у вдосконаленні системи освіти в загальноосвітній і вищій школі та недосконалістю її окремих елементів;
- можливостями педагогічного керівництва роботою учнів і рівнем оволодіння вчителями новими педагогічними технологіями, зокрема інтерактивною [4].

У статті розглянуто готовність студентів до застосування інтерактивної технології у початковій школі як результат підготовки до цього виду діяльності і як складову частину їхньої професійної підготовки до педагогічної діяльності.

Цей вид готовності не тільки проявляється в професійно-педагогічній діяльності, а також у ній формується і розвивається.

Враховуючи діяльнiсну теорiю навчання, можна вiдштовхнутись вiд того факту, що готовнiсть до педагогiчної дiяльностi (як зазначає О. Пометун) є сукупнiстю сформованих на необхідному рiвнi мотивiв, професiйних знань, умiнь i навичок, а також певного досвiду застосування їх на практицi [3]. Зауважимо, що виокремлення компонентiв цiєї готовностi умовне через їх взаємопроникнення i взаємозумовленiсть. Виключення будь-якого з компонентiв веде до зниження якостi професiйно-педагогiчної дiяльностi. Крім того, в моделi присутнi риси, iнварiантнi для готовностi до професiйно-педагогiчної дiяльностi будь-якої з педагогiчних технологiй.

Можна вважати, що модель готовностi студентiв до застосування iнтерактивної технологiї у початковiй школi складається з трьох основних компонентiв: мотивацiйно-цiльового (мета i ставлення), когнiтивного (знання), операцiйного (умiння i навички). Кожен iз перерахованих компонентiв готовностi, окрiм загальних для професiйно-педагогiчної готовностi якостей, мiстить специфiчнi якостi, характернi для органiзацiї навчально-пiзнавальної дiяльностi за принципом iнтерактивностi.

Змiст мотивацiйно-цiльового компонента вiдображає спрямованiсть особистостi майбутнього вчителя на розв'язання проблем, пов'язаних iз засвоєнням та вiдображенням iнтерактивної технологiї у своїй педагогiчнiй дiяльностi [4]. Ефективнiсть пiдготовки студентiв до органiзацiї навчального процесу за iнтерактивною технологiєю неможлива без усвiдомлення ними важливостi розв'язання цiєї проблеми, без розумiння вчителем необхідностi врахування iндивiдуальних особливостей кожного учня, вiкових особливостей, створення сприятливих умов для оволодiння, засвоєння i вiдтворення навчального матерiалу кожним учнем. Мотивацiйна складова є провiдною, системоутворюючою, навколо якої концентруються когнiтивна i операцiйна складовi досліджуваної якостi.

Когнiтивний компонент передбачає наявнiсть у студентiв знань про сутнiсть та особливостi iнтерактивних форм i методiв, за яких вiдбуватиметься навчально-пiзнавальна дiяльнiсть молодших школярiв, про можливі варiанти взаємодiї «учитель-учень», «учень-учитель», «учень-учень», «учитель-учень-учень-учитель»; стиль iнтерактивного спiлкування; iндивiдуальнi особливостi молодших школярiв, їхнi здiбностi та мето-

дику роботи з кожного предмета початкової школи за інтерактивними технологіями [4]. Варто зазначити, що зміст когнітивного компонента представлено не тільки знаннями відповідно до теоретичних питань інтерактивного навчання молодших школярів, але й методичними знаннями про практичну реалізацію їх на виробничій практиці у навчальному процесі.

Наявність у майбутнього вчителя вмінь застосовувати у своїй професійній діяльності інтерактивні форми і методи навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів визначається змістом операційного компонента. Наявність цього компонента у структурі готовності студентів до застосування інтерактивних технологій у початковій школі сприяє збагаченню професійного потенціалу майбутнього вчителя початкових класів, оскільки необхідні вміння і навички застосування інтерактивних форм і методів роботи дозволяють ефективніше розв'язувати завдання навчання, виховання і розвитку молодших школярів.

Розроблена модель підготовки студентів до застосування інтерактивних технологій у початковій школі відображає єдність теоретичного й емпіричного підходів до її побудови. Впровадження цієї моделі можливе не лише в умовах експерименту, а й у практичній діяльності. Важливими ознаками створеної моделі як системного утворення є наступність і перспективність організаційно-змістового та науково-методичного забезпечення; взаємозв'язок між системними компонентами; постійний вплив на комплексне засвоєння матеріалу; поетапний характер управління процесом діяльності всієї навчальної системи.

Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування інтерактивної технології – процес ґрунтовний, тривалий, послідовний і рухливий. В умовах динамічного функціонування розробленої моделі, як уже зазначалося, він охоплює кілька етапів: мотиваційно-цільовий, когнітивний та операційний. Зазначені етапи цілком відповідають внутрішньому змісту і характеру функціонування моделі. Для послідовної її реалізації було розроблено дидактико-методичні матеріали, в яких простежується взаємозв'язок функціональних етапів даної моделі, методичного забезпечення і змістових компонентів підготовки майбутнього вчителя початкових класів до застосування інтерактивних технологій у своїй професійній діяльності.

Метою інформаційно-цільового етапу було формування мотиваційної і цільової сфери у змісті діяльності майбутнього вчителя щодо впровадження інтерактивних технологій, активізація самопізнання майбутнього педагога, усвідомлення ним значення інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів. Для методичного забезпечення на цьому етапі важливими є педагогічні дисципліни, зокрема «Загальні основи педагогіки», «Дидактика», «Основи педагогічної майстерності», «Вікова психологія», педагогічна практика, при проходженні якої студенти мають можливість спостерігати за навчальним процесом у різних вікових групах дітей (з 1 по 4 клас) та у різних класоводів. Названі нами курси виконують інформаційно-аналітичну функцію щодо змісту підготовки майбутнього вчителя початкових класів до застосування інтерактивних технологій. Разом з тим у студента актуалізується значення професійного потенціалу сучасного вчителя, педагогічний аналіз спонукає продумати проблему пошуку нових, ефективних технологій, які б дали змогу розв'язати низку педагогічних проблем, пов'язаних з процесом навчання, індивідуальним підходом до учня, роботою з відстаючими школярами тощо. На цьому етапі обов'язковим є діагностичний зріз первинного стану готовності студентів до застосування інтерактивних технологій у початковій школі.

Когнітивний етап характеризується системним оволодінням майбутнім педагогом знаннями про сутність інтерактивних технологій навчання, особливості їх застосування, організацію групової, фронтальної, індивідуальної роботи на уроках, врахування вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку при плануванні інтерактивного навчання; можливостями застосування інтерактивних технологій з урахуванням особливостей навчальних предметів початкової школи. Водночас відбувається формування творчого ставлення до практичної діяльності вчителя щодо застосування інтерактивних технологій, активізується бажання інноваційної діяльності.

На заняттях із фахових методик майбутнім учителям початкової школи відповідно до навчального плану кожного із виучуваних предметів пропонуються завдання практичного характеру:

– Яку інтерактивну технологію можна застосувати при вивченні теми «Дерева, кущі, трави» (методика навчання природознавства)?

– Складіть вправи до усного рахунку при вивченні теми «Табличні випадки множення на 7» (методика навчання математики).

– За навчальною програмою для 2 класу складіть планування уроків читання із використанням інтерактивних технологій навчання (ІНДЗ на заняттях із методики навчання мови і читання).

– Продумайте і складіть план-конспект уроку математики з теми «Парні й непарні числа» із застосуванням технологій «Робота в малих групах» і «Метод ПРЕС» (спецкурс «Уроки в початковій школі із застосуванням інтерактивних технологій навчання») тощо [5].

Важливе місце щодо застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі початкової школи займає педагогічна практика. Перші спроби майбутні педагоги роблять під час проходження педагогічної практики, яка має назву «Пробні уроки». Вона дає можливість кожному провести один, два (і більше – за бажанням) уроки з кожного предмета відповідного класу (1-й, 2-й, 3-й або 4-й клас). Під керівництвом методистів та досвідчених учителів студенти-практиканти розробляють і проводять уроки, аналізують вже проведені заняття, усуваючи та враховуючи недоліки, планують і проводять наступні. Педагогічна практика відкриває для практикантів-класоводів широкий спектр можливостей планувати, проектувати і проводити уроки та виховні заходи із застосуванням інтерактивних технологій.

Такі форми роботи покликані допомогти студентам реалізувати свої знання на практиці, виявити творчий потенціал відповідно до своїх здібностей, бажань тощо.

При цьому майбутні педагоги вчать:

– моделювати і конструювати навчальний процес на основі використання інтерактивної технології навчання молодших школярів;

– визначати завдання навчання, виховання і розвитку молодших школярів інтерактивної технологічної системи;

– розробляти структурні компоненти власної навчальної діяльності і завдання, що розв'язуються у процесі їх реалізації;

– вибирати найбільш раціональну послідовність різних видів співпраці вчителя та учнів;

– визначати оптимальні інтерактивні технологічні засоби (методи, форми та ін.) для реалізації завдань навчання, виховання і розвитку молодшого школяра;

– аналізувати вибір методів і засобів контролю, визначати критерії та показники ефективності навчальної діяльності учнів;

– вибирати засоби стимулювання й оцінювання результатів інтерактивної діяльності учнів початкової школи.

Висновки. Отже, такий підхід відповідає вимогам сьогодення і сприяє усвідомленому психолого-педагогічному та фаховому саморозвитку майбутнього вчителя початкової школи, збагачує зміст його підготовки, створює умови для стимулювання й цілеспрямованого розвитку творчих здібностей студентів, готує фундамент для продуманого та ефективного впровадження спеціальних курсів з вивчення і застосування нових, малодосліджених, зокрема інтерактивних, технологій у практику фахової підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці засобів діагностики студентів до зазначеного виду діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про освіту». – К. : Генеза, 1996. – 36 с.
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – К. : Радуга, 1994. – 62 с.
3. Пометун О. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун та ін. – К. : А.С.К., 2008. – 192 с.
4. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості / С. Сисоєва. – К., 2006. – 240 с.
5. Стахів Л. та ін. Педагогічні технології у початковій школі. Курс лекцій / Л.Стахів та ін. – Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І.Франка, 2010. – 177 с.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu». – K. : Heneza, 1996. – 36 s.
2. Derzhavna natsionalna prohrama «Osvita» («Ukraina XXI stolittya»). – K. : Raduha, 1994. – 62 s.
3. Pometun O. ta in. Suchasny urok. Interaktyvni tekhnologii navchannya / O. Pometun ta in. – K. : A.S.K., 2008. – 192 s.
4. Sysoeva S. Osnovy pedahohichnoi tvorchosti / S. Sysoeva. – K., 2006. – 240 s.
5. Stakhiv L. ta in. Pedagogichni tekhnologii u pochatkoviy shkoli. Kurs lektsiy / L. Stakhiv ta in. – Drohobych : RVV DDPU im. I. Franka, 2010. – 177 s.

Статтю подано до редакції 17.09.2015 р.